

Specifičnosti suradnje s roditeljima romskih učenika

Goran Lapat, Sanja Basta

Sažetak

Suradnja s roditeljima je važan segment rada svakog učitelja i sastavni je dio svih programa rada škole – od plana razrednika do školskog kurikulumuma i godišnjeg plana i programa rada škole. Kroz tri osnovna oblika suradnje (individualni, skupni, pisani) učitelj postavlja temelje partnerstvu s roditeljima u kojem će i učitelj i roditelj sudjelovati jednako, aktivno i odgovorno. Zajednički cilj suradnje trebao bi biti stvaranje kvalitetnog okruženja u kojem će svaki učenik imati mogućnost razvoja i napretka (u školi i obitelji), a u skladu sa svojim sposobnostima i potrebama. Iako su prepoznatljive višestruke dobrobiti za svakog sudionika suradnje (učenik, roditelj, učitelj/škola), ponekad je ona otežana zbog različitih problema: nedovoljnih kompetencija učitelja ili roditelja, osobito ako se radi o specifičnim skupinama učenika ili roditelja. U radu su opisani oblici suradnje i načini komunikacije roditelja Roma i učitelja koja je vrlo rijetka i najčešće jednosmjerna (neučinkovita). Za mijenjanje percepcije škole i nastavnog sadržaja u učenika Roma, nužno je mijenjati mikrosocijalni ambijent njihova odrastanja. Njihovi vrijednosni obrasci ne prepoznaju školu kao izlaz iz „začaranog kruga“, već kao mjesto elementarne socijalne skrbi s osiguranim dnevnim obrokom ili pak kao teret. Obrazovanje bi im omogućilo prisutnost na tržištu rada, izlaz iz margine i integraciju u »društvo« kao skupinu ravnopravnu s ostalima.

Ključni pojmovi: oblici suradnje roditelja i učitelja, cilj i dobrobiti suradnje, suradnja s roditeljima Romima

Particularities of cooperation with Roma students' parents

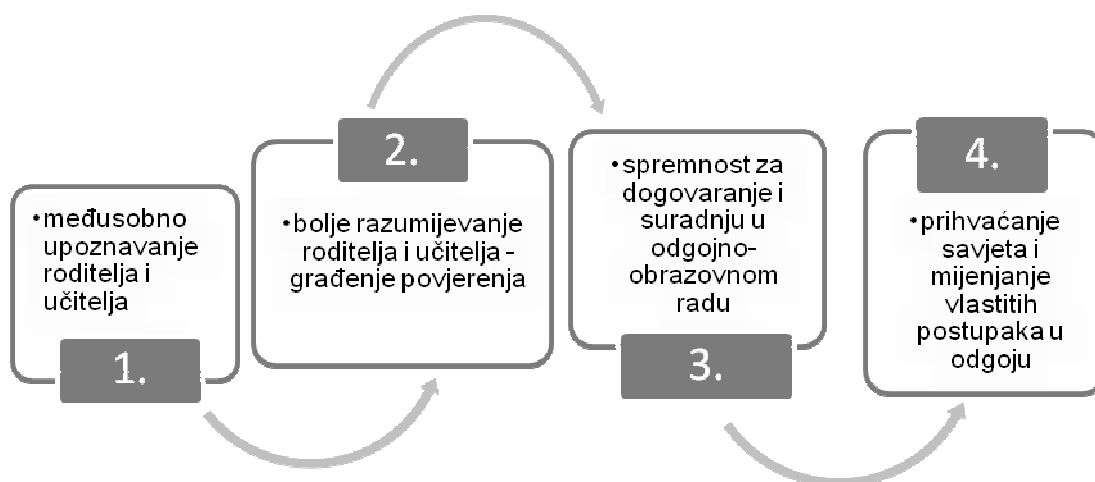
Cooperation with parents is an important part of each teacher's work and integral part of all programs of school – from teacher's plans to school curriculum and school annual work plan and program. Through three basic forms of cooperation (individual, group, written) teacher sets the foundation of partnership in which the teacher as well as the parent will participate equally, actively and responsibly. Mutual goal of cooperation should be creating quality environment in which each student will have the opportunity to develop and progress (in school and family), in accordance with his/her ability and needs. Even though multiple benefits for each participant of cooperation (student, parent, teacher/school) are recognizable, sometimes cooperation is difficult because of different problems: lack of teacher's or parents' competence , especially if particular groups of students and parents are included. Forms of cooperation and ways of communication between Roma parents and teachers, which is very rare and mostly one-way (inefficient), are described in this work. To change Roma students' perception of school and teaching content it is necessary to change micro environment of their growing. Their value patterns don't recognize school as their way out of 'vicious circle' but as the place of basic social welfare with provided daily meal or even as a burden. Education would allow them the presence in the labor market, way out of margins and integration into society as a group equal footing with others.

Key words: forms of cooperation between parents and teachers, goals and benefits of cooperation, cooperation with Roma parents.

Ciljevi i koristi suradnje roditelja i učitelja

Rad s roditeljima ugrađen je u sve programe rada i djelovanja škole od ravnatelja do razrednika. Škole na početku školske godine formiraju Vijeće roditelja, roditelji su članovi školskih odbora i imaju utjecaj na djelovanje škole kao odgojno-obrazovne institucije. Kvalitetno odgojno-obrazovno djelovanje škole podrazumijeva redovitu i trajnu suradnju s roditeljima u smislu jasno podijeljene odgovornosti glede ostvarivanja ciljeva odgoja i obrazovanja u školi (Nacionalni okvirni kurikulum, 2010). Ističe se važnost suradnje roditelja i razrednika, s jasnijim određenjem uloge roditelja, učitelja i učenika u okviru te suradnje. Partnerska i komplementarna suradnja zahtijeva stalnu komunikaciju roditelja i učitelja sa ciljem informiranja, savjetovanja, razmjene iskustava i stavova, očekivanja i potreba te radi dijeljenja odgovornosti za dječji razvoj i napredak. Zajednički cilj roditelja i škole trebao bi biti stvaranje kvalitetnog okružja i primjerenih uvjeta za učenje i razvoj svih učenika, kako u školi tako i u obitelji (Vodič kroz HNOS, 2005). Svakako da suradnja s roditeljima u početnim razredima osnovne škole pomaže integrirati školska i obiteljska iskustva djeteta, te kao takva ima važno mjesto u školskom kurikulumu.

Suradnja s roditeljima je veoma složen, mnogostran i višedimenzionalan proces za koji je potrebna zainteresiranost sudionika za suradnju (Maleš, 1991), a ostvaruje se u nekoliko etapa (Slika 1. – Etape suradnje s roditeljima):

Slika 1. – Etape suradnje s roditeljima

Posebnu pozornost suradnji roditelja i učitelja ističu brojne alternativne škole: škole Celestina Freineta, škole Marije Montessori, Waldorfske škole, Jena plan koje

nude različita organizacijska rješenja i zadatke suradnje (Matijević, 2001). Inicijative i programi intervencije u predškolskom odgoju i obrazovanju, kao što su Head Start u SAD-u i Sure Start u Velikoj Britaniji, često su usmjereni na to da rana suradnja stručnjaka i roditelja gradi dobre odnose između doma i škole, koji se nastavlja tijekom razdoblja obveznog školovanja (Edwards, 2002). I *Program korak po korak* priznaje, poštuje i podržava važnost uloge roditelja, te ih vidi kao partnere učiteljima u odgoju i obrazovanju djece (Walsh, 2003). Da je važno izgraditi pozitivnu i partnersku suradnju smatraju i Pugh i De Ath (1989, prema Maleš 1994) jer se i roditelji i učitelji susreću na istim odgojnim zadacima, svatko u svojoj ulozi, stoga ih treba shvatiti kao partnere u zajedničkoj djelatnosti u kojoj su odnosi jednaki, aktivno dijele informacije, obveze, ciljeve i odgovornost vezane uz odgoj djeteta, te imajući određena prava i dužnosti.

Dobrobit roditeljskog sudjelovanja u obrazovanju za učitelje očituje se u boljoj suradnji, primjeni većeg broja tehnika podučavanja, te više zadovoljstava u poslu. Dobrobit za roditelje je veći osjećaj korisnosti, bolji uvid u školski program, te češća i poboljšana komunikacija s djecom (Christenson i Sheridan, 2001). Weinstein i Mignano (1993, prema Vizek-Vidović i sur., 2003) dokazuju da su dobrobiti suradnje s roditeljima za učenike višestruke jer se osim u boljem ponašanju prepoznaju i u boljim ocjenama, redovitijem polasku škole i većom voljom za izvršavanjem domaćih zadataka. Prema rezultatima zajedničkog rada Udruge „Korak po korak“, Udruge „RODA“ i Udruge „IDEM“ (Škola otvorena roditeljima, 2006, str. 4) navedene su zajedničke dobrobiti partnerstva roditelja i učitelja za djecu, učitelje/školu i roditelje (Tablica 1- Dobrobiti partnerstva roditelja i učitelja).

Tablica 1. Dobrobiti partnerstva roditelja i učitelja

DOBROBITI ...za djecu	<ul style="list-style-type: none"> - djeca postaju stvarno središte obrazovnog sustava i procesa učenja u školi - postižu bolje rezultate u učenju, redovitije ispunjavaju svoje obveze i manje izostaju s nastave - razvijaju pozitivnije socijalne stavove i ponašanje - svoju orijentaciju u budućnosti češće biraju u skladu sa svojim kapacitetima - lakše prihvaćaju školu kao mjesto gdje grade svoj vlastiti identitet i samopoštovanje te se uče samostalnosti izvan svoje obitelji - od odraslih uče kako razgovarati i izraziti svoje mišljenje u različitim školskim tijelima - lakše se prepoznaju i zadovoljavaju posebne potrebe djeteta
DOBROBITI ...za učitelje i školu	<ul style="list-style-type: none"> - kroz dobre odnose s roditeljima i njihovu prisutnost u školi primaju stvarnu pomoć jer svaki partner unosi svoju kompetenciju u obrazovanje djeteta - jačaju svoju profesionalnost kroz uvažavanje različitosti obitelji i djeteta kao dijela obitelji - dobivaju u roditeljima saveznike u rješavanju problema i teškoća kroz postizanje dobrih kompromisa pri čemu su obje strane ravnopravne, sprječavajući sukobe i

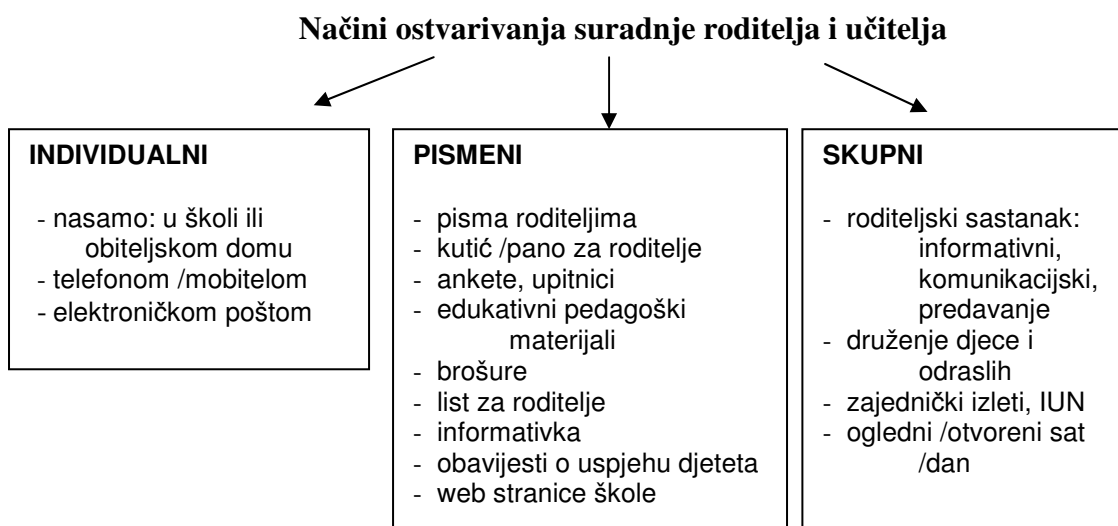
	frustracije - postižu pozitivniju sliku u očima roditelja te njihovo razumijevanje za složenost i težinu učiteljskog posla - postaju motiviraniji i zadovoljniji poslom - postižu veće povjerenje roditelja u školu i njezina nastojanja - imaju bolji ugled u društvenoj zajednici
DOBROBITI ...za roditelje	- jačaju svoje samopouzdanje i sigurnost u pružanju pomoći djetetu u učenju kod kuće - bolje su informirani o onome što se događa u školi - postižu pozitivniju sliku u očima učitelja - daju svoj glas i doprinos kvalitetnijem radu škole - njihove se potrebe bolje uvažavaju u svrhu boljitka djeteta - imaju podršku u ispunjavanju svoje roditeljske uloge i pomoć u razumijevanju obrazovnoga sustava i onoga što škola očekuje od njih kao roditelja - kao partneri postaju sudionici, a ne pasivni promatrači školskoga života svoga djeteta

Suradnja će biti kvalitetnija, a koristi veće ako se dobro isplanira i isprogramira, te ako se ostvaruje redovito i kontinuirano, uz korištenje različitih aktivnosti i oblika rada. Pri programiranju rada s roditeljima učitelj pokazuje svoju kreativnost te poznavanje vlastitih sposobnosti i mogućnosti, a polazi od analize odgojne situacije u razrednom odjelu koja mu je pokazatelj obiteljskih prilika učenika. Na početku suradnje važno je jasno definirati očekivanja svih sudionika suradnje i postići da ostali sudionici uvažavaju tuđa očekivanja jer će se samo tako razvijati partnerstvo koje za cilj ima stvaranje kvalitetnog okružja s primjerenim uvjetima za učenje, razvoj i napredak svakog djeteta. Kvalitetnija suradnja ostvarila bi se formiranjem tima stručnih suradnika koji bi pomogli učitelju/razredniku u radu s roditeljima. Međutim, stvarnost je da većina naših škola osim pedagoga nema niti jednog stručnog suradnika, tako da je razrednik najčešće jedini nositelj suradnje i rada s roditeljima. Rad s roditeljima treba biti interakcijski proces u kojem će učitelj motivirati i aktivirati roditelje i pridobiti ih za sudjelovanje i suradnju. Kako će ta suradnja u praksi izgledati ovisi o motivaciji učitelja (za uspostavljanje partnerskog odnosa s roditeljima), te njegovom znanju iz područja pedagogije, psihologije, andragogije i komunikologije.

Oblici suradnje roditelja i učitelja

Različiti su oblici suradnje učitelja i roditelja, ona se može ostvarivati kroz individualne razgovore, skupne ili pisane oblike suradnje. Pojedini oblici suradnje se koriste za razgovor o djetetu u četiri oka; nekima je cilj prenijeti informaciju što većem broju roditelja, što brže informirati, obavijestiti ili pozvati roditelje; neki oblici suradnje potiču komunikaciju i razmjenu iskustava s ostalim roditeljima ili stručnjacima... Svaki

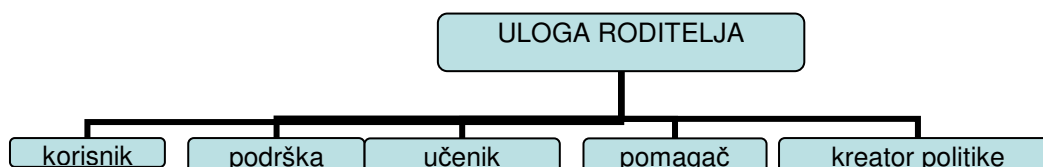
oblik suradnje ima svoju dobrobit, prednosti, ali i ograničenja. Koji oblik suradnje će u određenom trenutku učitelj ostvariti ovisi o cilju koji je postavljen, a pri tome treba uvažavati opća načela kvalitetne komunikacije, odnosno uspostaviti dosljednu, jasnu i dvosmjernu komunikaciju (Walsh, 2003) te međusobno poštivanje i toleranciju. Slika 2. prikazuje na koje sve načine se mogu ostvarivati individualni, skupni i pisani oblik suradnje.

Slika 2. Načini ostvarivanja suradnje roditelja i učitelja

Svaki oblik suradnje daje roditeljima određenu ulogu. Maleš (2003) izdvaja sljedeće uloge roditelja u odgojno-obrazovnoj ustanovi: kao podrška, kao učenici, kao pomagači, kao kreatori politike i kao korisnici (Slika 3. - Uloga roditelja). Ako se učitelj/učiteljica odluči na individualni oblik suradnje s roditeljima, roditelja će staviti u ulogu korisnika koji ima pravo dobiti informacije o svom djetetu i aktivnostima škole. Ostvarujući skupni oblik rada, npr. roditeljski sastanak kojem je za cilj razumijevanje djetetova razvoja ili pomoć djetetu u učenju, roditelj će imati ulogu učenika koji ima mogućnost usvojiti određena pedagoška i psihologijska znanja. Roditelji su nam često podrška jer ih pisanim oblicima pozivamo na suradnju i pomoć (materijalnu ili fizičku), npr. za prikupljanje donacija, posjet roditelju na njegovom radnom mjestu ili pozivajući ga kao gosta u razredu, sudjelovanje u lokalnoj zajednici... Pri planiranju i ostvarivanju pojedinih skupnih oblika suradnje (izvanučioničke nastave, projektnog ili otvorenog sata/dana...), roditelj će biti pomagač u planiranju, pripremi ili izvođenju skupnog oblika suradnje u kojem sudjeluju i roditelji i učenici. Njegovo sudjelovanje može biti

savjetodavno, pružanjem informacija ili upućivanjem na izvor informacija, u pripremi i umnožavanju radnog materijala za učenike, u prikupljanju ponuda turističkih agencija i sl. Pojedini roditelji imaju mogućnost sudjelovati kao predstavnici (razrednih) roditelja u Vijeću roditelja ili Školskom odboru, pa time dobivaju ulogu kreatora politike (u školi i lokalnoj zajednici).

Slika 3. Uloga roditelja

Specifičnosti suradnje s roditeljima romskih učenika

Cilj učitelja i roditelja jest odgojiti i obrazovati dijete, najbolje što mogu. Zato je ključno da učitelji s roditeljima uspostave dosljednu i jasnu dvosmjernu komunikaciju i osmisle različite načine uključivanja roditelja u škole (Walsh, 2002). Ponekad je suradnja otežana zbog različitih problema: nedovoljnih kompetencija učitelja ili roditelja, osobito ako se radi o specifičnim skupinama učenika ili roditelja. Upravo Romi čine jednu takvu specifičnu skupinu. Njihovi vrijednosni obrasci ne prepoznaju školu kao izlaz iz „začaranog kruga“ neuspjeha, već kao mjesto elementarne socijalne skrbi s osiguranim dnevnim obrokom ili pak kao teret. Kod roditelja je prisutan zanemarujući roditeljski stil (Bogdan, 1996) koji rezultira nedostatkom osjećaja sigurnosti kod djece. Iz analize sociodemografskih obilježja obitelji (Šučur, 2003) proizlazi da na romsko pitanje roditeljstva i odrastanje djece značajno utječe obrazovanje roditelja, broj djece te stambene i materijalne prilike. Djeca koja rastu u takvom okružju mogu postati neprijateljski raspoložena i pružati otpor pravilima škole. Zbog takvog ih ponašanja u grupi vršnjaci mogu odbacivati, a što u konačnici može i biti uzrokom njihove manje društvene uspješnosti. Rezultati znanstveno-istraživačkog projekta «Genealogija i transfer modela interkulturalizma» (Hrvatić, 1996), kroz empirijsko istraživanje (na uzorku srednjoškolaca u Hrvatskoj), potvrdili su postojanje stereotipa prema Romima, nizak stupanj prihvaćanja elemenata kulture Roma (jezik,

umjetnost, povijest, običaji), kao i značajnu distancu prema Romima. Za aktivnu, stvarnu suradnju različitih ljudi u zajednicama, potrebno je stvoriti socijalnu klimu u kojoj će svi ljudi biti jednako vrijedni bez obzira na razlike. Dakle, utjecaj socijalnog učenja na obrazovanje djece u romskoj kulturi je od presudne važnosti, a sama činjenica da je vrlo mali broj romskih roditelja završilo adekvatan sustav školovanja otežava redovno školovanje njihove djece. Naime, obrazovanje roditelja predstavlja jedan od ključnih čimbenika djetetova uspjeha u školovanju. Dosadašnja su istraživanja obrazovanje majke prepoznala kao jedan od ključnih čimbenika koji je direktno povezan s djetetovim školskim postignućem (Miljević-Ridički, 2004). Iz toga proizlazi vrlo rijetka i najčešće jednosmjerna (neučinkovita) suradnja roditelja Roma i učitelja. Učenik koji je došao u školu iz okružja u kojem škola *nije na cijeni*, u školi je u neravnopravnom položaju s učenicima većinskog stanovništva. Isto vrijedi i za roditelje. Takav učenik ili roditelj se odlučuje za socijalne strategije povlačenja i izolacije. Ovaj začarani krug može prekinuti samo emocionalno pismeni učitelj koji ih je spreman razumjeti i dati im ulogu u toj suradnji u kojoj će se oni ugodno osjećati. Pod emocionalnom pismenošću učitelja podrazumijevamo profesionalnu djelotvornost učitelja u socijalnim transakcijama odgojno-obrazovnog procesa koje izazivaju emocije (Salovey i Sluyter 1999). Osim uloge korisnika ili učenika, roditelje Rome je moguće prihvatiti kao podršku ili pomagača, što opet ovisi o obliku suradnje koji se primjenjuje. Individualni oblik suradnje učitelja i roditelja odvija se u „četiri oka“ u školi ili pak u obiteljskom domu. Pri takvom susretu roditelj ima pravo dobiti informacije o svom djetetu i aktivnostima škole, a učitelj o svim posebnim okolnostima u životu djeteta (bolest, rastava, selidba i sl.). Zbog toga je povjerenje i iskrenost roditelja prema učitelju veoma važna. Ovakva se suradnja s roditeljima učenika Roma ostvaruje najčešće nakon pisanog poziva i uz pomoć romskog pomagača (asistenta). Romski pomagač je pripadnik romske populacije s najmanje završenom srednjom školom i uz uvjet da poznaje romski jezik. Iako je hrvatski jezik koji govore roditelji Romi iskrivljen, moguće je uspostaviti komunikaciju. Ako je tom razgovoru nazočan i učenik, tada je u razgovor uključen i romski pomagač u funkciji prevoditelja jer roditelji i djeca međusobno komuniciraju na romskom jeziku, što učitelj ne razumije. Romskim se jezikom ne mogu izraziti svi pojmovi i izričaji nužni za današnje obrazovanje (riječ učitelj, usporedi, podcrtaj i sl.). Komunikacija preko telefona je otežana zbog malog

broja korisnika u naselju. Elektronička je pošta posve isključena kao mogućnost komuniciranja, kao i komunikacija korištenjem web stranice škole. Pisana poruka je valjana ukoliko je učitelj šalje po romskom pomagaču koji će je roditelju kod kuće pročitati, objasniti i donijeti povratnu informaciju učitelju. Nepismenost roditelja je problem i za pisanu komunikaciju putem školskih panoa ili pak uređenjem „kutka za roditelje“. Nepismenost onemogućava i komuniciranje preko „informativke“ ili pak bilo kojeg pisanog dokumenta (suglasnosti, ankete, brošure, edukativnih materijala). Dobro pripremljen roditeljski sastanak bez odaziva roditelja je uzaludan. Učitelj koji poznaje kulturu Roma, način njihova života, ulogu žene u romskoj obitelji zna da roditeljski sastanak može zakazati u popodnevnom satima. Poziv na roditeljski sastanak mora biti u pisanom obliku koji će roditelju uručiti romski pomagač. Poželjno je da svaki roditeljski sastanak osim informativnog dijela sadrži i predavanje o nekoj „jednostavnoj“, ali važnoj temi (o podržavanju djece u školovanju, o važnosti opismenjavanja roditelja, o higijeni, o zdravstvenim prevencijama, pravilnoj prehrani, kućnom redu, izvršavanju obveza). Suradnju je moguće postići i druženjem prilikom izložbe dječjih likovnih radova, kroz školske priredbe, na radionicama. Upravo na ovakvim oblicima suradnje roditelji će shvatiti da je škola ustanova u kojoj se osjeća ugodno, ali u kojoj postoji red i pravila.

Zaključak

Suradnju s romskim roditeljima učitelj počinje graditi već pri upisu učenika u osnovno obrazovanje i kvalitetno ostvarena početna komunikacija uspostavlja odnose koji će učitelju biti velika pomoć u četverogodišnjem radu. S obzirom da postoje brojne prepreke u školovanju romske djece neophodno je sustavno raditi na podizanju svijesti o značaju obrazovanja, kao i unapređivanju odgojnih kompetencija roditelja kao oslonca za uspješnije obrazovanje njihove djece. Unatoč svim poteškoćama i preprekama uvijek se može pronaći rješenje za suradnju romskih roditelja i škole. Pri građenju i ostvarivanju aktivne suradnje s roditeljima romskih učenika i rješavanju specifičnih problema na koje nailazi, učitelju je potrebna pomoć asistenta, ali i stručnog tima škole.

Literatura:

Bogdan, V., (1997). Uvodno problemsko izlaganje. II. Savjetovanje o odgoju i izobrazbi djece Roma u Hrvatskoj - 1996. Zbornik izlaganja. Virovitica: Savez udruženja Roma Hrvatske.

Christenson, S. L., Sheridan, S. M. (2001). *Schools and families: Creating Connections For Learning*, New York., London: The Guilford Press.

Edwards, R. (2002). Conceptualising relationships between home and school in children's lives. U: Edwards, R. *Children, home and school – regulation, autonomy or connection* (str. 3-20). London: RoutledgeFalmer.

Hitrec, G. (ur.) (2006). *Škola otvorena roditeljima*. Zagreb: Udruga „Korak po korak“

Hrvatić, N., (1996). *Romi u interkulturalnom okruženju*, Zagreb, Društvena istraživanja, Vol. 5, No 5-6, str. 913-933.

Maleš, D. (1991). Roditelji i škola - suradnici u odgojnom procesu. U: Matijević, M. (ur.) *Osnovna škola na pragu XXI. stoljeća* (str. 120-130) Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Katehetski salezijanski centar.

Maleš, D. (1994). Odnos obitelji, škole i društva, U: Vrgoč, H. (ur.) *Obitelj – škola – društvo* (str. 11-18). Zagreb: HPKZ.

Maleš, D. (2003). Učitelj - čimbenik kvalitetne suradnje škole i obitelji. U: Ličina, B. (ur.) *Učitelj - učenik – škola* (str. 65-78). Petrinja: Visoka učiteljska škola, Petrinja i Zagreb: HPKZ.

Matijević, M. (2001). *Alternativne škole*. Zagreb: Tipex.

Miljević-Ričički, R., (2004). Kognitivni razvoj djece i cjelovitost obitelji: provjera posredujućeg utjecaja životne prilagođenosti majki. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.

Nacionalni okvirni kurikulum (2010):. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, Zagreb

Salovey, P. i Sluyter, D. (1999). *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija – pedagoške implikacije*. Zagreb: Educa.

Šućur, Z. (2004). Utjecaj sociodemografskih čimbenika na poimanje romskoga roditeljstva i odrastanja, Zagreb, Društvena istraživanja, Vol. 13, No 4-5, str. 843-865.

Vizek-Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M., Miljković, M. (2003). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.

Vodič kroz HNOS za osnovnu školu (2005). Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa.

Walsh, K. B. (2002). razvojno-primjereni program za djecu od 6 do 7 godina: stvaranje razreda usmjerenog na dijete, Zagreb, Udruga roditelja Korak po korak.

Walsh, K. B. (2003). Razvojno primjereni program za djecu od 8 do 10 godina: stvaranje razreda usmjerenog na dijete. Zagreb: Pučko otvoreno učilište KpK.